

Sıra Dışı Okurlar: Bir Belgeselin Öyküsü*

Extraordinary Readers: The Story of a Documentary

İsmail Arayıcı**

Öz

Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü ve Türk Kütüphaneciler Derneği'nin işbirliği ile hazırlanan ve Türkiye'nin farklı şehirlerinde yaşayan sıra dışı halk kütüphanesi kullanıcılarını anlatan belgesel filmin öyküsüdür.

Anahtar Sözcükler: *sıra dışı okurlar; halk kütüphaneleri; belgesel*

Abstract

This article discusses the story behind the making of a documentary about the extraordinary patrons of public libraries located throughout Turkey. The documentary explored in this article was the result of collaboration between the Libraries of the Ministry of Culture and Tourism, the General Directorate of Libraries and Publications, and the Turkish Librarians' Association.

Keywords: *extraordinary readers; public libraries; documentary*

Okuma, içinde bulunduğumuz çağda nitelikli yaşamın en önemli araçlarından biridir. Okuma alışkanlığının aşılaraq üreten, düşünen, sorgulayan bireylerin topluma kazandırılması bilgi toplumu olmanın gereğidir.

---

* 46. Kütüphane Haftası'nın 29.03.2010 tarihinde yapılan açılış töreninde gösterimi yapılan belgeselin öyküsüdür.

** Şube Müdürü, Kültür Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, e-posta: arayici70@hotmail.com

Ülkemiz bireylerinin sahip olduğu okuma kültürünün arzu edilen düzeyde olmadığı bilinen bir gerçektir. Bu olumsuz durumun düzeltilmesinde her bireyin ve kuruluşun üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmesi gerekmektedir. Bu bilinçten hareketle, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü (KYGM), Türk Kütüphaneciler Derneği (TKD) ile işbirliği yaparak, ülkemizdeki okuma alışkanlığının yaygınlaştırılması ve kütüphane kullanımını konusunda toplumda duyarlılık yaratılması amacıyla “*Sıra Dışı Okurlar*” adlı belgesel nitelikte bir film hazırlamıştır.

Büyük kitlelere ulaşmada en önemli araçlardan biri olarak görülen televizyonun gücü ve kapsamından yararlanmak isteyen Bakanlık, belgesel filmin içeriğinde okuma alışkanlığı ve kütüphane kullanımını konularının yanında antik çağdan günümüze bilgi kaynakları ve kütüphanecilik tarihine de yer vermiştir. Bu açıdan ülkemizde okuma alışkanlığı ile kütüphane kullanımını bir arada ele alan Sıra Dışı Okurlar Belgeseli, içerik itibarıyla ilk defa ele alınan bir konudur ve bir diğer deyişle “okuma” olgusu ülkemizde ilk defa bu kapsamda “ödüllendirilmiştir”.

Gelişmiş toplumlarda okuma eyleminin sıra dışı değil, tam aksine sıradan bir alışkanlık, bir kültür olduğu görülmektedir. Oysa ülkemizde, aldığı eğitim ya da yaptığı iş gereği okumak zorunda olan çoğu bireylerde bile bu alışkanlığın gelişemediği bilinmektedir. Bunun yanı sıra hiçbir zorunluluğu olmadığı ya da herhangi bir eğitim almadığı halde kendi kendine okuma alışkanlığı kazanmış ve bunu yaşamının en önemli parçası haline getirmiş, okuduklarıyla yaşamına yön vermiş ve birtakım yaşamsal sorunlarına çözüm bulmuş pek çok kişi bulunmaktadır. Sıra dışı yaşamlarında kitaba, kütüphaneye ve okumaya çok büyük yer ayıran bu insanlar belgeselimizin da ana kahramanları olmuşlar, böylece belgeselin adının “Sıra Dışı Okurlar” olması benimsenmiştir.

Etrafımızda belki birçok sıra dışı okur bulunmaktadır. Ancak biz teknik birtakım kısıtlamalar nedeniyle sadece altı tanesinin yaşamını belgesele aktarabildik. Bu filmle oku(ma)ma alışkanlığı konusunda kendisine mazeret üreten bir topluma, gerçekte mazeretlerinin geçersiz olduğunu hatırlatmak, aynı zamanda bilgiye gereksinim duyanlara da bilgiye nasıl ulaşabileceklerini göstermek istedik.

Bu amaçla öncelikle belgeselin kahramanlarını belirlememiz gerekmektedir. Gümüşhane'nin Torul İlçesi'ne bağlı Altınpınar Beldesi'nde yaşayan 84 yaşındaki Hakkı ÖZTÜRK'ün, köyünde kurduğu ve okuduğu kitaplardan oluşan kütüphanenin, ulusal bir gazetede haber olarak yer alması, bizlere bu kişilere ulaşma konusunda fikir verdi.

Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı yaklaşık 30 il halk kütüphanesindeki yöneticilerle temasa geçerek kendi yörelerinde bulunan ve sıra dışı okur tanımına uyacak kişileri belirlemelerini istedik. Kütüphanelerden bu tanıma uyacak onlarca isim bildirildi. Toplumun her kesimine örnek oluşturabilecek ve izleyen herkesin kendisine pay çıkartacağı isimler olmasına özen göstererek sayıyı altıya indirdik.

Bu bağlamda Gümüşhaneli Hakkı ÖZTÜRK'ün dışında; Hatay'ın İskenderun İlçesi'nde yaşayan ve bir fabrikada hizmetli olarak çalışan 37 yaşındaki ortaokul mezunu Meryem DEVRİM'i, İskenderun Halk Kütüphanesi'ni sürekli kullandığı, 2009 yılında da çalıştığı fabrikanın en kültürlü personeli seçildiği ve kendi ifadesiyle hayatı kitaplardan öğrenmiş biri olduğu için seçtik.

Van'nın Erciş İlçesi Çobandüzü Köyü'nde yaşayan 73 yaşındaki çiftçi Mehmet POLAT'ı, sadece ilkokul 3. sınıfa kadar okuyabilmiş biri olmasına rağmen her şeyi kitaplardan öğrenerek, bazı hukuki sorunlarını çözebildiği ve 30 köye okul yapılmasını sağladığı için uygun gördük.

Kastamonulu emekli kabzımal Ekrem RUKANCI ise 65 yaşında olmasına rağmen her fırsatta kitap okuyan ve kütüphaneyi sıklıkla kullanan bir kişi olarak sıra dışı okur unvanını hak etmişti.

Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nden sporcu olabilmek hayaliyle ayrılan ve yaşamında hem iyinin iyisini hem de en kötüyü yaşamış biri olarak huzuru kitap ve kütüphanede bulan Eskişehir huzurevi sakini Erdoğan KULA ise yine çarpıcı örneklerden bir olarak gördük.

Son olarak Samsunda yaşayan görme engelli kamu çalışanı Ayşe UÇARLI BOYDAK'ı, okumanın engel tanımadığını yaşamında iliklerine kadar özümsemiş bir kişi olması nedeniyle seçtik.

Bir yandan okuyucuların seçimi ve filmin içerik çalışmaları devam ederken diğer yandan projenin bütçesi hazırlanmaktaydı. Bu aşamada Sıra Dışı Okurlar Belgeseli'nin nitelikli içeriği ve kamusal yararı ön plana çıkmış ve bütün maliyetin tamamen sponsor firmalarca karşılanması sağlanmıştır. Kırmızı Kedi Yayınları, Laika Yayınları, Kaynak Yayınları, Turkuvaz Yayınları, NTV Yayınları ve İdefix çalışmanın önemini kavramış ve projenin hayata geçebilmesi açısından son derece önemli olan desteklerini sunmuşlardır.

Belgeselin içeriğine, okuyucu isimlerine, çekim yapılacak mekanlara, çekim ekibinin yolluk ve konaklama gereksinimlerine, belgeselin çoğaltım ve dağıtım planına karar verildikten sonra yapımcı firma Selay Prodüksiyon'un ekibi projeyi hayata geçirmek için derhal yola çıkmıştır. Toplamda 20 gün süren çekimler Hatay, Van, Gümüşhane, Samsun, Kastamonu ve Eskişehir illerinde gerçekleştirilmiştir. Adı geçen illerdeki Kültür ve Turizm Müdürlükleri ekibin lojistik ihtiyaçlarına büyük destek vermiştir. Ayrıca çekimler süresince gerek ilgili kütüphane personeli gerekse KYGM'den görevlendirilen personel projeye yakından ilgi göstermiş, çekimlerin zamanında bitirilebilmesi ve herhangi bir aksilik yaşanmaması amacıyla son derece titiz davranılmıştır.

Çekimler sona erdikten sonra filmin montaj aşamasına geçilmiş, belgeselin kurgulanmasında yapımcı firma ile KYGM personeli işbirliği yapmıştır. Harcanan yoğun mesai sonrası 35 dakikalık orijinal filmin yanında 46. Kütüphane Haftası'nın açılış töreninde gösterilmek üzere filmin 20 dakikalık kısa bir versiyonu hazırlanmıştır.

Belgeselin orijinali profesyonel plastik kapak içinde, başlangıçta 1.000 adet çoğaltılmış ve çoğu Kütüphane Haftası'nın açılış gününde olmak üzere dağıtımını gerçekleştirilmiştir. Belgeselin çeşitli kurum ve kütüphanelere dağıtımını için yeniden çoğaltılması işlemlerine devam edilmektedir.

Sıra Dışı Okurlar Belgeseli'nin son derece yararlı, nitelikli ve başarılı bir proje olduğu konusunda gerek mesleki kamuoyundan gerekse toplumdan alınan olumlu geribildirimler yeni bir belgesel projesinin gerekliliğine işaret etmiş ve "Okuma ile Gelen Başarı" adında yeni bir belgesel projesinin temelini atmıştır.

Son olarak "Sıradışı Okurlar" belgeseline emeği geçen Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürü Prof. Dr. Onur Bilge KULA'ya, Türk Kütüphaneciler Derneği Genel Başkanı Ali Fuat KARTAL'a, Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdür Yardımcısı Semra ATINÇ'a, Daire Başkanı Erol SÖNMEZ'e, Telif Hakları ve Sinema Genel Müdürlüğü teknik personeli İbrahim ADA'ya, Kültür ve Turizm Uzmanı Şenol KARADENİZ'e, Kültür ve Turizm Uzmanı Kübra Ata ÖĞÜT'e, Kütüphaneci Dide KARAŞAHİN'e, Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni Adnan GÜNÖNÜ'ye, Seslendiren Tunç TUNCEL'e, Selay Prodüksiyon ekibinden Yönetmen Selçuk YILMAZ'a, Kemal GÜNÜNÇ'e, Cem ÖZER'e, Mustafa Ulrin ORTAÇ'a, Deniz GÜRBÜZ'e ve ayrıca hiç bir mazeretin arakasına sığınmadan okuyan, düşünen, sorgulayan ve üreten tüm sıra dışı okurlara teşekkür etmeyi bir borç bilirim.